Muistio

TIO / TTI
Anne Miettinen

7.1.2019

Liikenne- ja viestintävaliokunta
LiV@eduskunta.fi

Liikenne- ja viestintäministeriön kirjallinen asiantuntijalausunto Valtioneuvoston selonteosta Eettistä tietopolitiikkaa tekoälyn aikakaudella (VNS 7/2018 vp)

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen tavoitteena on, että Suomesta kehittyy edelläkävijä tietopolitiikassa ja tekoälyn soveltamisessa. Liikenne- ja viestintäministeriön vastuulla on ollut hallitusohjelman Rakennetaan digitaalisen liiketoiminnan kasvuympäristö –kärkihankkeen toteuttaminen. Kärkihankkeen osana on linjattu tietopolitiikkaa datan hyödyntämistä liiketoiminnasta, älykästä automaatiota ja robotisaatiota sekä logistiikan digitalisaatiota koskevilla valtioneuvoston periaatepäätöksillä ja toteutettu niiden toimenpiteitä. Esimerkiksi laki liikenteen palveluista sisältää uraauurtavaa tietolainsäädäntöä mm. olennaisten tietojen ja rajapintojen avaamisen, yhteentoimivuuden ja automaatiokehityksen osalta. Liikenne- ja viestintäministeriön tulevaisuuskatsaus ”Hyvinvointia ja kestävää kasvua toimivilla verkoilla, palveluilla ja tiedoilla” painottaa Suomen datatalouden edelläkävijyyden sekä automaattisen, turvallisen ja tehokkaan automaation mahdollistamista.

Liikenne- ja viestintäministeriö osallistui aktiivisesti valtioneuvoston selonteon valmisteluun ja painottaa **konkreettisten toimenpiteiden** tarvetta seuraavasti:

Tiedon saatavuus ja käyttöoikeudet ovat datatalouden keskeisiä rakennusaineita. Sekä julkisen että yksityisen sektorin tiedon saatavuutta ja käyttöoikeuksia on edistettävä yhteisillä pelisäännöillä, tarpeen mukaan myös lainsäädännöllä (esimerkkeinä lainsäädännöstä liikenteen palveluista annettu laki ja terveydenhuollon toisiolaki).

Yhteiskunnallisen kehityksen kannalta keskeiset yksityisen sektorin tiedot tulisi määritellä ja niiden avaamisesta nykyistä laajempaan käyttöön tulisi huolehtia, kuitenkaan **vaarantamatta yksityisyyden ja liikesalaisuuksien suojaa**.

Tiedon jakamista tulee ohjata **tietorajapintojen avaamiseen ja yhteentoimivuuteen**.
Tietojärjestelmien tulisi olla **tietoturvallisia ja tietoteknisesti hajautettuja**.
Yksityisen henkilön henkilötietojen käsittelyssä on huolehdittava **tietosuojan** lisäksi siitä, että kuluttajilla on mahdollisuus käyttää omia tietojaan haluamallaan tavalla parempien ja yksilöllisten palveluiden vastaanottamiseen (MyData, oma data -konsepti). Tämä edellyttää, että tiedot ovat **siirrettävissä** helposti palvelusta toiseen.

Algoritmien vaikutuksesta ihmisten turvallisuuteen (esimerkiksi autonomisen liikenteen liikenneturvallisuuteen) tulee käydä kansainvälistä, eettistä keskustelua. Asiaa ei saa jättää yksittäisten yritysten ratkaistavaksi, vaan algoritmien läpinäkyvyydestä tulee huolehtia tarvittaessa kansainvälisin sopimuksin. Ensisijaisesti kuitenkin käytetään yritysten itsesääntelyä.

Viranomaisten automaattisen päätöksenteon kriteerien ja menettelyjen osalta on arvioitava huolellisesti perusoikeuksien toteutuminen. Algoritmien läpinäkyvyys on varmistettava tarvittaessa tarkentamalla sääntelyä esimerkiksi viranomaisten julkisuusperiaatteen osalta.

Ihmisen ja koneen vuorovaikutusta voidaan edistää kokeiluin. Liikenteessä haasteena on kehittymisvaihe, jossa on yhtä aikaa ihmisten ohjaamia ja autonomisia ajoneuvoja sekä se miten liikenteen ohjaus järjestetään, kun liikenne automatisoituu. Siirtymää voidaan edistää laajentamalla kokeilutoimintaa kaikissa liikennemuodoissa, koko Suomessa sekä kaupunkialueillla osana liikennejärjestelmää ja liikenteen ohjausta.

Kehityksen kannalta keskeistä on turvata investoinnit **teknologianeutraaliin ja yleiskäyttöiseen digitaaliseen infrastruktuuriin**. Toimivien ja turvallisten automaatioratkaisujen ja digitaalisten palveluiden selkäranka ovat toimivat **viestintäyhteydet ja fyysisestä väyläinfrastruktuurista** huolehtiminen on välttämätöntä esimerkiksi autonomisen liikenteen mahdollistamien liikenneturvallisuus- ja ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Kaikkia sektoreita palvelevien paikannuspalveluiden saatavuus edellyttää riittäviä investointeja laadukkaaseen ja kattavaan **satelliitti-infrastruktuuriin**.

Kansallista osaamista tarvitaan erityisesti liiketoiminnassa, markkinoilla on tärkeää olla saatavilla esimerkiksi tietosuoja- ja tietoturvaosaamista. Suomalaisia yrityksiä tarvitaan näillä toimialoilla, jotta pystymme luomaan vastapainoa kansainvälisille jäteille ja parantamaan kilpailukykyämme globaaleilla markkinoilla.

Kansainvälinen vaikuttaminen

On tärkeää, että EUn komissio jatkaa kunnianhimoisesti digitaalisten sisämarkkinoiden strategian työtä keskittymällä **vastuullista kasvua tukevan datatalouden edistämiseen vahvistamalla ihmiskeskeisen datan hallinnan käytäntöjä, varmistamalla tietojen siirrettävyyttä koskevan sääntelyn tehokas täytäntöönpano**, puuttumalla datan keskittymistä syntyviin esteisiin varmistamalla muille palveluntarjoajille ja kuluttajille **reilut käyttöoikeudet** tarpeelliseen dataan reiluin, kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin vaarantamatta liikesalaisuuksia sekä **ohjaamalla tietorajapintojen avaamiseen ja järjestelmien yhteentoimivuuteen**.

Automaation edistäminen on yksi keskeisimpiä keinoja Suomen ja EUn kilpailukyvyn parantamiseksi osana globaalia datataloutta. Se auttaa myös parantamaan liikenteen turvallisuutta ja tehokkuutta sekä saavuttamaan ympäristö- ja ilmastotavoitteet kaikissa liikennemuodoissa.

Erityisesti ajoneuvojen valmistajia tulee **automaattisen liikenteen sujuvuuden, yhteentoimivuuden ja turvallisuuden varmistamiseksi** tukea **avaamaan autonomisten ajoneuvojen tietoja ja liikenteestä kerättyjä tietoja** kolmansien osapuolien ja viranomaisten käyttöön sekä varmistamaan tarvittava **algoritmien läpinäkyvyys ensisijaisesti itsesääntelyllä, toissijaisesti lainsäädännöllä**. Läpinäkyvyyttä tarvitaan, jotta viranomaiset voivat vaikuttaa autonomisen ajamisen päätöksentekojärjestelmään. Se on tärkeää myös tiellä liikkuvien keskinäisen luottamuksen vahvistamiseksi.

Komission tulee varmistaa sisämarkkinoilla **teknologianeutraali toimintakehys** joka kannustaa markkinaehtoisia investointeja useita eri liikennemuotoja ja toimialoja palvelevien yleiskäyttöisten viestintä- ja satelliitti-infrastruktuurien kehittämiseen.

Datataloutta, tekoälyn hyödyntämistä ja automaatiota koskevien toimien osalta on tarpeen **sovittaa yhteen EU-tason toimet kansainvälisen tason kanssa** sekä arvioida, onko todellista tarvetta ryhtyä EU-tasolla nopeisiin toimiin odottamatta kansainvälisten järjestöjen (esimerkiksi UNECE, ICAO, IMO ja OTIF) ratkaisuja**.**

Anne Miettinen
Viestintäneuvos